

Urednica je v uvodu knjigo opredelila kot fotomonografijo (str. 6). V resnici je večji del knjige namenjen slikovnemu materialu. Avtorske fotografije stotih čipk je prispeval **Franc Temelj** in jih naslovil *Odslikave pridnih rok*. Zaradi stvarnih podatkov, pripisanih k vsaki fotografirani čipki (ime, domače ime, avtor vzorca, trgovec, leto nastanka, klekljar/klekljarica, lastnik, nagrade), deluje kot neke vrste katalog. Tak značaj mu dajejo tudi manjše črno-bele dokumentarne fotografije cele čipke ali uporabnega predmeta, na katerega je aplicirana čipka. Tem so dodane velike barvne fotografije detajlov čipk. V resnici delujejo stvarni podatki in dokumentarni posnetki bolj kot priponke umetniško interpretirani čipki, ki jih tako bralec nehotе dojame kot osrednji, sporočilni del cele knjige. Res je, da to napravi knjigo mehko, lirično, gledljivo in do neke mere verjetno komercialno uspešno. Z vidika estetike zlahka tudi očara, vendar to samo na sebi ne daje poglobljenega védenja. A tu se mora založnik pač odločiti, kaj želi ponuditi, bralec pa, kaj želi od knjige imeti. Sodobne založbe so nas vzgojile v uporabnike prav takega in tovrstnega likovnega oblikovanja, ki se igra z detajli, mehкими gubami, sencami in živimi barvami in ustvarja vtis skrivnostne, morda majčkene starinske vrednosti. In s tem tudi prijazno mehko skupnega spomina, ki nas – čeprav je idealiziran in selektiven – dela to, kar smo.

Knjigo je finančno podprla in izdala Občina Žiri.

Janja Žagar

399

Mirjam Gnezda [et al.]: Idrjska čipka in njeno mesto med evropskimi čipkami. Idrija: Občina, 2006, 79 str. : ilustr.

Knjižica nas seznanja z rezultati evropskega projekta *Dežela čipke*, ki je bil izveden v okviru programa Evropske unije Kultura 2000 v letih 2005 in 2006. Projekt je vodila Občina Idrija, v njem pa so sodelovale institucije iz treh evropskih držav: Mestni muzej Idrija iz Slovenije; Pokrajinski muzeji v Gorici – Muzej mode in umetne obrti iz Italije ter Muzej Rauma iz Finske. Poleg omenjenih institucij sta bili kot zunanji sodelavki v projekt vključeni še dve strokovnjakinji, ena iz Italije in druga iz Nemčije.

Cilj tovrstnih evropskih projektov je podpirati kulturno raznolikost v državah-udeleženkah, obenem pa iskati in utrjevati védenje o skupni kulturni dediščini evropskih dežel. Vsaj za slovenski del se lahko iz publikacije poučimo, da je imela poleg neposrednih učinkov projekta tudi širše cilje. Eden med njimi je bila strokovna priprava na stalno razstavo idrijske čipke v Mestnem muzeju Idrija, drugi na mednarodne dogodke v okviru Festivala idrijske čipke v letih 2005 in 2006, med katerimi je prišlo do srečanja udeležencev projekta in do medinstitucionalne izmenjave tematskih razstav. Zelo pomemben cilj projekta je bil vezan na vzpostavitev idrijskega razvojnega centra idrijske čipke, ki naj bi povezoval kar največ evropskih izobraževalnih, raziskovalnih in razvojnih ustanov in posameznikov, ki se tako ali drugače ukvarjajo s klekljano čipko. Kako se bodo zastavljeni cilji realizirali, je na osnovi publikacije težko soditi, saj

so nekateri še stvar prihodnosti. Kljub temu velja pozdraviti smiselno in ambiciozno zastavljena prizadevanja, ki daleč presegajo sterilnost popularizacije “nespremenjene”, “tradicionalne” podobe klekljane čipke kot ene od promotork kraja.

Večji del izjemno lepo oblikovane publikacije je namenjen slovenskim prispevkom. V skladu z meddržavnim projektom so dodani krajši, a strukturno ustrezni prispevki iz italijanskega in finskega območja. Publikacija je v slovenskem jeziku in je torej v celoti namenjena slovenskemu bralcu.

400

Tako so predstavljene vse tri udeležene muzejske institucije, zgodovinski pregled čipkarske dejavnosti območij in povzetki o tehnikah, motiviki in vzorcih lokalnih čipk. Več podatkov je zbranih v katalogih, kjer so premišljeno izbrani primerki čipk predstavljeni s sliko in natančnimi kataloški podatki; kategorije podatkov so udeležene partnerke poenotile in s tem omogočile primerjavo. Velik prispevek je v klasifikaciji čipk in uporabljenih tehnik, ne nazadnje tudi v terminologiji, kajti te pogosto pomenijo vir najhujših zagat tako v muzeološkem kot jezikovnem smislu.

Prispevki, ki se nanašajo na slovensko, idrijsko območje, so delo več avtoric.

Etnologinja **Ivana Leskovec**, direktorica Mestnega muzeja Idrija, spregovori o svoji instituciji (*Mestni muzej Idrija in njegova vloga pri ohranjanju dediščine čipkarstva*), njenih nalogah pri skrbi za muzejsko dediščino, prehojeni poti in končno tudi o snovanju stalne razstave o idrijski čipki, saj – kot pravi – “razstave so ogledalo vsakega muzeja in pomembna oblika prezentacije dediščine” (str. 7). Ob pregledu uspešnih občasnih in gostujočih razstav, ki jih je muzej predstavil doma in v tujini v zadnjih petnajstih letih, je avtorici mogoče pač nekoliko zameriti, da niti z besedo ne omenja relativno obsežne razstave klekljanih čipk na gradu Gewerkenegg, ki od začetka sedemdesetih let prejšnjega stoletja brez prekinitve dopolnjuje stalno razstavo Mestnega muzeja Idrija. Razstava je bila pripravljena kot občasna tematska razstava v sodelovanju med idrijskim Mestnim in Slovenskim etnografskim muzejem (in tedanjo kustosinjo in raziskovalko Marijo Makarovič). Razstavljene muzealije iz zbirk Slovenskega etnografskega muzeja so tako zunaj matične muzejske hiše, v službi promoviranja ene od idrijskih posebnosti že več kot tri desetletja. To pa je dolga doba. Tako dolga, da se je v zavesti mnogih obiskovalcev neupravičeno zasidrala kot del idrijske muzejske zbirke. Zato je prav imenitno, da bo Mestni muzej Idrija v kratkem uresničil načrtovano stalno razstavo o idrijski klekljani čipki, ki bo nedvomno prinesla vrsto novih strokovnih ugotovitev, jih predstavila s sodobno muzejsko govorico in po vsej verjetnosti tudi z lastnim gradivom.

Kustosinja Mestnega muzeja Idrija **Mirjam Gnezda** se je posvetila zgodovinskemu razvoju idrijske čipke (*O zgodovini idrijske čipke*) in fondu starejših čipk, s katerimi muzej razpolaga. Iz omenjenega fonda je izbrala 50 primerkov in jih kataloško natančno obdelala (*Inventarni zapisi idrijskih čipk*). Večina izbranih primerkov sodi po nastanku v 1. polovico 20. stoletja, nekaj primerkov pa je mlajšega izvora ali pa so nastali kot rekonstrukcija starejših vzorcev. Sam izbor je sledil raznolikosti, razvojnosti oblik, tehnik in motivov. Avtorica je opozorila na težavnost pri terminologiji, kajti domača imena je pri strokovni obdelavi potrebno nadgraditi s strokovnimi izrazi. Če ti ne obstajajo – in v mnogih primerih je tako – jih je (ali jih šele bo) potrebno tvoriti ali pa začasno

uporabljati ustrezne izraze iz tujih jezikov. Kar je pomemben korak za primerjalne študije, ki iščejo skupne imenovalce lokalnih različic.

O vzorčnih predlogah za klekljane čipke (*Po sledeh zarisanih linij vzorcev in papircev*) je v samostojnem prispevku spregovorila **Marija Terpin**, prav tako kustosinja Mestnega muzeja Idrija. Vzorcem (skicam, risbam) in t. i. papircem (papirnatim podlagam z narisanim vzorcem, na katerih se neposredno izdelujejo čipke) je tokrat namenjeno več strokovne pozornosti, kar je izjemno pomembno, saj se dosedanje raziskave čipk in čipkarstva na Slovenskem temu vprašanju niso dovolj posvetile. Z analizo ohranjenih papircev znanih (idrijskih) avtorjev, ki so se ohranili v muzejski zbirki, je avtorica osvetlila nekatere elemente ustvarjalnosti (npr. delitev na kreativni in tehnično-izvedbeni del, pri čemer se podatek o konkretnem ustvarjalcu enega in drugega dela pomni in ohranja na neenakovredne načine). Zelo poučno je predstavljen razvoj risarskih in razmnoževalnih tehnik, evidentiranih od 2. polovice 19. stoletja, ko so preprosti ročni načini že preseženi.

Avtorica poda kratek kronološki in vsebinski pregled papircev, pri katerem je upoštevala poleg ohranjenega predmetnega gradiva tudi druge vire. Upoštevala je med-deželne vplive in procese in se ustrezno vprašala o razmerjih med avtorstvom in izvirnostjo. Zelo dobrodošlo, kajti to so nedorečena vprašanja, aktualna tudi za današnji, z avtorizacijami obsedeni čas (tudi na področju sodobnega čipkarstva). Ugotavlja vrste in pomen številčenja in žigosanja papircev, ki jih povezuje s trgovskimi in učnimi potrebami oz. evidencami.

Nemška strokovnjakinja s področja čipk **Marianne Stang**, ki že več let sodeluje z idrijskimi klekljaricami in strokovnjaki, je za publikacijo prispevala besedilo z naslovom *Vpliv Osrednjega čipkarskega tečaja na Dunaju na Čipkarsko šolo v Idriji*. Besedilo, ki temelji na analizi zgodovinskih dokumentov in literature, nas v dobršni meri opozori na odločilen vpliv države na razvoj neke dejavnosti (torej avstro-ogrske monarhije na klekljarska območja v celi monarhiji, torej tudi na idrijsko), prek izobraževalne in gospodarske strukture pa tudi na razvoj tehničnega znanja, kvalitete in količine produkcije. Nenazadnje pa tudi na načrtno in vodeno oblikovno spreminjanje čipk, kar smo doslej tako radi spregledali in se nekritično navduševali nad krajevnimi izvirnostmi in "ljudsko" domišljijo.

Prispevek o čipki na Goriškem sta prispevali **Raffaella Sgubin**, ravnateljica Pokrajinskih muzejev v Gorici, in **Thessa Schoenholzer Nichols**, strokovnjakinja za antične obleke in čipke iz Firenc. Večina muzejskega fonda čipk izhaja iz goriškega uršulinskega samostana, kjer je delovala samostanska šola za vezenje in izdelovanje čipk. Samostanski šolski fond je v 20. stoletju postal del muzejske zbirke in prav zdaj doživlja sistematično katalogizacijo in strokovno-raziskovalno obdelavo. Prispevek kratko predstavi notranjo strukturo zbirke čipk, posebej se ustavi pri klekljanih vzorcih. Pri vzorcih iz tanjše in bolj kakovostne niti predvideva avtorica flamski izvor (ali vpliv), pri tvorivno bolj grobih izdelkih pa lokalno poreklo. Med vzorci iz uršulinskega samostana so omenjene tudi t. i. kranjske čipke, nakupljene v Idriji v 18. stoletju. Katalog goriških čipk, prirejen za pričujočo publikacijo, zajema slike in inventarne zapise 25 vzorcev iz muzejskega fonda, vsi izvirajo iz goriškega uršulinskega samostana.

Prav toliko je kataloško obdelanih čipk iz Raume, mesta na zahodni obali Finske, ki se ponaša z bogato dediščino izdelave klekljanih čipk. Prispevek o raumski čipki je napisala **Miina Jokela**, kustosinja Muzeja Rauma. Spregovori o zgodovinskem razvoju klekljarske dejavnosti in njenem pomenu za kraj; v okviru zgodovinske razprave je vključila tudi vprašanje izvora in uporabe raumske čipke. Podobno kot Idrija in Gorica, se tudi Rauma ponaša s tematskimi prireditvami in izobraževalnimi centri, ki védenje o lokalni dejavnosti in znanje čipkarskih tehnik in vzorcev sistematično posredujejo novim generacijam.

Janja Žagar

Point Groud Lace = Blonde = Point de Lille Spitze = Punto Antico = Pečna čipka = Ret-fi. Italija, 2006, 159 str. : ilustr. (Projekt Sokrates - Gruntvig 2)

V okviru evropskih projektov Sokrates - Gruntvig 2, namenjenih izobraževanju in kulturi, se je povežalo nekaj institucij iz petih evropskih držav: Italije, Francije, Nemčije, Slovenije in Španije. Projekt so utemeljili na skupni temi čipk/čipkarstva in ga poimenovali *Lace a European Network*. V okviru tega projekta je nastala knjiga s skupnim angleškim naslovom *Point Groud Lace* in podnaslovi v vseh petih jezikih udeleženk. Gre za osredotočanje na vrsto klekljane čipke z mrežno osnovo, ki se je izdelovala v krajih udeleženih partneric.

V prvem poglavju se predstavljajo projektni koordinatorji in institucije – partnerice v projektu. Predstavitve v angleškem jeziku so kratke in navajajo njihove glavne dejavnosti in cilje. Čeprav gre za raznovrstne organizacije (upravno-administrativna institucija iz pokrajine Abruzzo v Italiji, ki med drugim organizira tudi učenje izdelovanja čipk, združenje čipkaric “Dentelles & Blondes Caen & Courseulles” iz Francije, “Forum Alte Spitze GbR” iz Nemčije, Čipkarska šola Idrija iz Slovenije ter založniška hiša Sanchez Aparisi S. L. iz Španije, ki izdaja tematske publikacije na temo čipk), jim je skupno to, da se intenzivno ukvarjajo s poučevanjem in izobraževanjem na področju čipk. Iz tega so verjetno izhajali bolj tehnično zasnovani cilji projekta. Za pričujočo publikacijo so udeleženke pripravile tudi historični pregled razvoja čipkarske dejavnosti v svojem lokalnem okolju in obravnavo lokalnih specifik, ugotovljenih za tehnike, vzorce, materiale in namembnosti. In seveda uveljavljenih imen: *čipke blonde* iz Caena v Franciji, *čipke point de lille* iz Libenaua in *klekljane čipke* iz Erzgebirga v Nemčiji, *klekljane čipke antico* iz *L'Aquila* v Italiji, *pečne čipke* iz Idrije v Sloveniji in *ret-fi* ali *arenys čipke* iz Katalonije v Španiji.

Slovenski prispevek, ki ga je napisala **Ivana Leskovec**, je v prvem delu namenjen razvoju idrijske klekljane čipke na sploh, v drugem delu pa opredeli še t. i. *pečno čipko*. Ta je primer klekljane stavljene metrske čipke in sodi glede na osnovo in motiv v skupino čipk *point ground* ali *lille*. O pečni čipki v slovenskem prostoru ni mnogo znanega, čeprav so se v 19. stoletju pogosto uporabljale kot okrasna obroba ženskih peč, te pa so veljale za